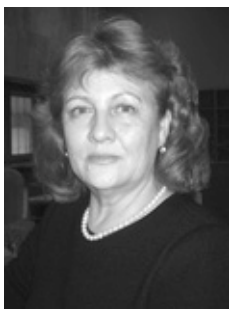

УДК 821.161.2(1-87)

Валентина Березкіна,
молодший науковий співробітник НБУВ

Історико-філософські праці вчених української діаспори у фонді відділу зарубіжної україніки НБУВ

У статті подається огляд історико-філософських праць відомих вчених української діаспори В. Винниченка, Д. Чижевського, В. Олексюка, В. Липинського, Д. Донцова, які зберігаються у фонді відділу зарубіжної україніки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Ключові слова: зарубіжна україніка, українська філософія, українська діаспора, теорія конкордизму, теорія томізму, християнська філософія, філософія українського бароко, український монархізм, український націоналізм, українська культура.

Специфіка фонду відділу зарубіжної україніки полягає в тому, що, починаючи з 1922 р., коли бібліотека одержала право на обов'язковий примірник конфіскованого друку, тут зберігалися праці, документи і матеріали українських авторів, заборонені радянською цензурою. Доступ до цієї літератури тривалий час був обмежений, а для широкого загалу користувачів закритий. Лише з отриманням незалежності в Україні стала можливою робота з реконструкції та упорядкування фонду, розкриття його змісту та введення до наукового обігу заборонених попереднім режимом документів. Закономірно змінилася й назва відділу.

Фонд відділу зарубіжної україніки нині налічує 31 660 од. зберігання, у тому числі: книг — 13 272 од. зберігання; періодичних видань — 12 858 од. зберігання; колекція Українського Народного Дому у Вінніпезі — 3379 од. зберігання; колекція Я. Рудницького — 225 од. зберігання; колекція періодичних видань Служби безпеки України — 1339 од. зберігання (26 назв); підручний фонд — 586 од. зберігання. Протягом року фонд збільшився на 388 од. зберігання за рахунок централізованого комплектування, дарчих внесків від авторів діаспори й читачів.

Одними з головних завдань української науки в діаспорі були і залишаються реалізація й доповнення того, що в Україні в умовах нищення українства й все більшого русифікаційного тиску здійснити було неможливо. Особливої дискримінації зазнала українська історія, філософія, література й мова. Ці науки є основою українознавства.

В. Винниченко, В. Липинський, Д. Донцов, Д. Чижевський, О. Кульчицький, П. Юркевич, В. Петров, В. Олексюк, Д. Бучинський та інші українські вчені, які вимушено проживали за кордоном, зуміли створити ряд нових філософських течій, висловити цінні філософські та соціально-політичні ідеї, які нині отримують своє осмислення й визнання в Україні.

У боротьбі за утвердження національної самосвідомості українського народу, визнання суверенітету України чільне місце належить В. Винниченку, який різнобічну суспільно-політичну діяльність поєднував із плідною працею письменника, видавця. Публікації збірок новел Володимира Кириловича, численні романи, п'єси, статті та політичні памфлети, що стосувалися широкого діапазону моральних, соціальних та політичних проблем, високо оцінили Максим

Горький, Михайло Коцюбинський, Іван Франко, Леся Українка. Разом з Іваном Франком його було висунуто кандидатом на здобуття Нобелівської премії у галузі літератури, але він відмовився на користь Івана Франка.

Перебуваючи в еміграції, В. Винниченко написав ряд поетично-психологічних повістей, новел, соціально-утопічний роман "Сонячна машина", засвідчивши високу репутацію української національної літератури й соціально-політичної думки. У літературній діяльності письменник втілював новітні етичні та естетичні теорії, зокрема в таких творах, як "Поклади золота", "Нова заповідь", "Слово за тобою, Сталіне!" та інших.

Національну незалежність України В. Винниченко пов'язував із демократичним розвитком (національним і соціальним), що виключає будь-які форми насильницької централізації, панування одного народу над іншим. Загрозу демократичному й національному розвитку України вбачав у відсутності єдності та згуртованості українського народу, а особливо його уряду. Майбутню Україну Володимир Кирилович уявляв вільною, рівноправною, справедливою федерацією, яка відповідає меті соціального прогресу, але не має нічого спільного з "єдинонеподільним" мисленням і дією. Така федерація будуватиметься на засадах самостійної державності, цілковитої незалежності України, збереження української мови в усіх інституціях, урядових установах, школах, активізації національної самосвідомості народу в розбудові своєї державності, розвитку культури. В. Винниченко прихильно ставився до організації СРСР, але виступав з принциповою і значною мірою виправданою критикою національної політики його уряду за недооцінювання ним національних інтересів та обмеження національних прав республік.

Задепонований у Колумбійському університеті архів В. Винниченка містить два неопубліковані філософські трактати: "Щастя. Листи до юнака" (393 сторінки машинопису, закінчений 1930 р. у Парижі) і "Конкордизм — система будівництва щастя" (далі — "Конкордизм"). У цих творах він звертався до світової громадськості із закликами до роззброєння, миру без бомб і барикад, обґрунтував програму політичного взаєморозуміння, екологічного співробітництва держав з різними політичними системами. У цьому В. Винниченко вбачав альтернативу винищенню людства в тотальній катастрофі війн. З такими ідеями письменник звертався до урядів

і громадськості всієї планети, до Організації Об'єднаних Націй, обстоюючи пріоритет політичної гармонізації світу без військових протидій та експансій.

Спадщина В. Винниченка надзвичайно багата й різноманітна: проза, драматичні твори, наукові праці та публіцистика, щоденник за 1911—1951 рр., епістолярій, живопис і графіка. Публікацію його літературних творів було розпочато у 1902 р., коли журнал "Киевская старина" надрукував оповідання "Сила і краса". За тридцять років (1902—1932) з'явилося понад чотириста журнально-газетних публікацій та окремих видань творів письменника. У фонді відділу зарубіжної україніки НБУВ зберігається восьмитомне видання творів В. Винниченка, опубліковане 1919 р. київським видавництвом "Дзвін", окремі праці, бібліографічні посібники.

Видавництво УВАН у США та Комісія досліджень життя і творчості В. Винниченка опублікували анотовану бібліографію праць В. Винниченка, укладену В. Стельмашенком¹, у якій подані всі доступні на той час видання до 1985 р. та збірник статей "Володимир Винниченко: у пошуках естетичної, особистої і суспільної гармонії", в якому зібрані статті таких відомих дослідників української діаспори, як Д. Струк, П. Федченко, Л. Мороз, Г. Сивокінь та інших, а також "Бібліографія Володимира Винниченка: 1987—2002 рр.", укладена Л. Мороз, Л. Залеською-Онишківич і А. Даниленком [3].

На початку 30-х рр. XX ст. з посиленням сталінського режиму праці письменника і його ім'я були забуті, а якщо й згадувалися, то тільки з негативними характеристиками. З 1933 по 1987 р. як в СРСР, так і за кордоном твори Володимира Кириловича майже не друкувались. Його ім'я згадали лише у 1958 р., коли за ініціативи професора Г. Костюка і Української вільної академії наук у США архів В. Винниченка було перевезено на зберігання до Нью-Йорка і здано в депозит до архіву Російської та Східноєвропейської історії і культури (Бахметьєвський архів) Колумбійського університету. Вдова письменника Розалія Яківна Винниченко у договорі-заповіті, підписаному в Мужені (Франція) 14 лютого 1958 р., зазначила, що архів передано в цілковите розпорядження УВАН з умовою, що "коли на Україні буде відновлено демократичний устрій і Україна стане справді вільною і незалежною демократичною державою, де буде забезпечено справжню свободу слова і безстороннє об'єктивне наукове вивчення цих матеріалів — то Архів Колумбійського університету передасть їх повністю Українській Академії Наук у Києві".

Згідно із заповітом, у 2000 та 2002 рр. в Україну передано лише 99 мистецьких творів В. Винниченка, частина яких експонувалася в Музеї книги і друкарства до 125-річчя від дня його народження. Колекція зберігається у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. З мистецьким доробком видатного українського письменника, філософа і державного діяча В. Винниченка читачів відділу знайомить прекрасне видання "Володимир Винниченко — художник", підготовлене до друку Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України та Українською вільною академією наук у США².

Український філософ-томіст В. Олексюк — автор першого нариса "Томізм" українською мовою, поборник християнської філософії, стоїть у перших рядах християнських філософів "відваги й безкористи", яких не спокушає

"особиста амбіція загальної популярності", християнських філософів сучасності, для яких "правдива мудрість не може співіснувати з неправдою і слабкістю духа".

У періодиці різних країн світу опубліковано понад 30 його статей філософського змісту. В. Олексюк був дійсним членом Товариства католицьких філософів Америки (Вашингтон), Міжнародного товариства філософів метафізики (Лондон), Міжнародного інституту ім. Жака Маритена (Рим), Університету Нотр Дам (штат Індіана, США).

Родина Володимира Олексюка подарувала відділу зарубіжної україніки НБУВ невеличкий архів і його основні праці з філософії: "До проблем доби обману мудрости. Збірка філософських студій", "Томізм. Християнська філософія св. Томи з Аквіну", "Основи реалістичної (аристотелівсько-томістичної) філософії".

Історико-філософська концепція В. Олексюка ґрунтується на філософсько-богословському вченні Фоми Аквінського та його послідовників, трансформованого наприкінці XIX ст. у неотомізм. Томізм визнано традиційною філософською доктриною католицької церкви. До видатних філософів-неотомістів XX ст. належать Ж. Жильсон та Ж. Маритен. Український філософ В. Олексюк — їхній послідовник.

У передмові до своєї збірки "До проблем доби обману мудрости"³ В. Олексюк пише: "Ця збірка філософських студій не є проповідями, ... вона не є якоюсь абстракцією про щось далеке і невловиме... вона є про все те, що найбільше тривожить нашу українську думку в добі обману мудрости, тобто про наше національне самозбереження української субстанції, не тільки індивідуально, але передовсім політично-суспільно і релігійно-церковно...".

Ключем до проблем, які розглядає автор, є християнська філософія. Для того, щоб належно розуміти згадане твердження, ми мусимо користуватися її принципами та виходити з філософського розуміння, в якому віра і людський природний інтелект поєднані у спільну силу дослідження філософської правди. Або іншими словами, людський природний розум у своїм роздумі, міркуванні і розсудливості шляхом концептуальності християнської філософії одержує поміч світла Божої ласки, без якої дійсна правда і мудрість не були б ніколи повністю осягнені. У такому розумінні й написана збірка.

Християнській філософії св. Томи з Аквіну присвячена праця В. Олексюка "Томізм"⁴. Цей нарис томізму є першим в українській мові. В. Олексюк намагався передати зміст певних вибраних розділів з оригінальних праць св. Томи англійською, німецькою і латинською мовами. Зміст текстів викладений відповідно до системи, стилю і методології оригіналу. У бібліографії подано перелік назв усіх творів св. Томи, якими користувався В. Олексюк. Автор підкреслює в передмові, що християнська філософія є основою кожної людини, кожної родини і цілого суспільства, тому кожен повинен її вивчати. Він вважав, що тільки у християнській філософії можна знайти Божу і людську правду та мудрість.

1000-літтю Хрещення Руси-України В. Олексюк присвятив нову книгу "Основи реалістичної (аристотелівсько-томістичної) філософії"⁵.

¹ Володимир Винниченко : анот. бібліогр. / упоряд. В. Стельмашенко. — Едмонтон : Канад. ін-т укр. студій / Альберт. ун-т, 1989. — 760 с. — (УВАН у США, Комісія для вивчення і публікації спадщини В. Винниченка ; довід. № 32).

² Володимир Винниченко — художник : альбом / упоряд. та комент. С. Гальченка і Т. Масляничук. — К. : Мистецтво, 2007. — 224 с. : іл. — Переднє слово і текстівки парал. англ., рез. і перелік ілюстрацій рос. та фр.

³ Олексюк В. До проблем доби обману мудрости : зб. філософ. студій / В. Олексюк ; вступ Г. Лужницький ; оформ. обкл. Л. Рихтицький. — Чикаго : Укр. католиц. академ. об-ня "Обнова", 1975. — 182 с. — Бібліогр.: с. 176—178.

⁴ Олексюк В. Томізм: Християнська філософія св. Томи з Аквіну / В. Олексюк. — Чикаго : Друк. Бер-Гляд, Сервіс інк. Парк Рідж Ілл., 1970. — 206 с. — Бібліогр.: с. 187—190.

⁵ Олексюк В. Основи реалістичної (аристотелівсько-томістичної) філософії / В. Олексюк ; вступ о. Діонісій Тулюк-Кульчицький. — Чикаго : [б. в.] ; Мюнхен : Друк. "Логос". — 1981. — 280 с.

У книзі автор піднімає питання: на якій філософській течії потрібно побудувати українську філософію, щоб вона стала філософською основою світогляду українського народу — нації? Він прагне ще раз переконати читачів, що українська філософія має базуватися на основах християнської філософії. В. Олексюк був упевнений, "що без культивування філософії не може бути культурно-політичної зрілості даної нації. Бо всяку незрілість можна завжди легко поневолити, узалежнити, підкорити і остаточно зробити з неї вічного раба. Українська 1000-літня християнська нація є, може, одною з найбільш благородних, щирою і добродушною нацією на цій землі. Але ця нація має одну велику ваду — екстремну емоційну сентиментальність і романтику вічно квітучих вишневих садочків". В. Олексюк вважав за необхідне "вивчати систематично основи філософії тим людям, які стоять чи будуть стояти у проводі народу... Це означає, що тільки мудрий провід як Церкви, так й Держави, може забезпечити правдиву свободу народові та його суспільно-соціальної справедливості".

Автор абсолютно впевнений у тому, що подані у цій праці основи філософії найкраще відповідають українській християнській нації, її культурі, релігії і церкві; її суспільно-політичній і державній системі; її соціальній справедливості. Книга містить невелику інформацію про В. Олексюка та його портрет.

Український вчений-енциклопедист Д. Чижевський, пройшовши школу західноєвропейської філософії, не потрапив під вплив жодної з течій, не захопився жодними на той час окремими її напрямками. Він розглядав філософію у контексті духовної історії, в якому філософія постає усвідомленням народом власної культурної самобутності. Спираючись на свою концепцію культурно-історичних епох, обґрунтував філософію українського бароко, виробив періодизацію розвитку філософської думки в Україні: XVII ст. — формування передфілософії; XVIII ст. — барокова епоха; перша половина XIX ст. — епоха німецького ідеалізму; друга половина XIX ст. — епоха раціоналізму.

Центром його наукових інтересів були історія української літератури, філософії, особливо історія філософії України, викладені у працях "Філософія на Україні" (Прага, 1926), "Нариси з історії філософії на Україні" (Прага, 1931, Мюнхен, 1983 — перевидання), "Історія української літератури" та інших. Ключовою працею Д. Чижевського є велика книга "Філософія Г. Сковороди", опублікована 1934 р. у Варшаві як двадцять четвертий том "Праць Українського Наукового Інституту" (наклад книги видруковано у Львові, у друкарні Наукового товариства ім. Шевченка).

Д. Чижевський володів унікальним стилем наукового письма, надзвичайно багато читав. Один із його приятелів Ф. Степун згадував: "Я бачився з ним у бібліотеках і завжди відчував, що вже один погляд на безконечні ряди книжок несе його, наче хвиля кораблик, далеко-далеко. Такого хисту швидко читати, яким володів Дмитро Іванович, я не зустрічав ніде й ні в кого... Це смішно, але мені не раз здавалось, що в нього є очі на всіх десяти пальцях"⁶.

Праці Д. Чижевського, відображені в бібліографічному посібнику "Вчений-енциклопедист Дмитро Іванович Чижевський"⁷, у більшості своїй займають належне місце на полицях фондів НБУВ і відділу зарубіжної україніки зокрема.

Яскравою постаттю серед мислителів української діаспори був В. Липинський (1882—1931) — український історик, соціолог, філософ історії, ідеолог консервативно-монархічного напрямку української суспільно-політичної думки, публіцист.

Своїми поглядами, викладеними у працях "Україна на переломі 1957—1959" (1920), "Листи до братів-хліборобів" (1919—1926), "Релігія і церква в історії України" (1925), В. Липинський пройшов шлях від демократа до ідеолога консервативно-монархічного ладу. Центральні теми його творчості включали в основному національні, державотворчі питання. Порівнюючи ці питання, їхню значимість, він на перше місце ставив проблему держави; саме через вирішення державотворчих проблем можливе вирішення проблем нації.

Обстоюючи ідею єдності, гармонізації суспільних відносин, відаючи перевагу творчим силам над революційними, руйнівними, публіцист на протигагу як інтернаціоналістам-соціалістам, так і націонал-соціалістам розглядав націю як єдність усіх мешканців Землі та всіх громадян певної держави, всіх племен, мов, вір, "об'єднаних одним духом, християнським". У "Листах до братів-хліборобів" він писав: "...Нація для нас — це всі мешканці даної Землі і всі громадяне даної Держави, а не "пролетаріат", і не мова, віра, плем'я. Коли я пишу... — "ми українські націоналісти" — то це значить, що ми хочемо Української Держави, обіймаючої всі класи, мови, віри і племена Української Землі.

Ви, українські соціалісти, утотожнюєте поняття нації з пролетаріатом і партією. Для Вас — не соціаліст — не Українець. Ви ж, українські націоналісти, утотожнюєте поняття нації з мовою, вірою, племенем...".

Таким чином, на переконання В. Липинського, справжнім виразником нації має бути "політичний", а не "етнічний" українець, громадянин України, Української держави. Нація має народжуватися від держави, від єдності територіально-політичної, а не навпаки. "Засудженими на смерть, — писав він, — єсть такі нації, яких ідея державна переховується виключно в книжках".

У своїй державотворчій концепції В. Липинський дотримувався ідеї українського монархізму. Він був переконаний у тому, що кожен народ має пройти період монархії, абсолютизму, і якраз відсутність в Україні абсолютної монархії не дала змоги створити свою власну державність. Характерно й те, що, обстоюючи своєрідний елітаризм, публіцист не заперечував ролі й значення народних мас в історичному процесі. Головним для нього залишалася повага до тих загальнолюдських цінностей, які реалізуються історичним прогресом.

Актуально звучить сьогодні ідея В. Липинського про рівність між державною і національною приналежністю. На місце культурно-мовного націоналізму він ставив територіальний патріотизм, стверджуючи, що всі мешканці Української землі мають право бути повноправними громадянами Української держави. Виступаючи за розбудову української незалежної держави, обґрунтовуючи основні принципи державотворення, він був націоналістом у кращому розумінні цього слова. Критично ставлячись до край радикальних форм націоналізму, вважав, що націоналізм буває державотворчим і державоруйнуючим. Першу форму називав патріотизмом, а другу — шовінізмом, закликав бути патріотом, а не шовіністом. Бути патріотом для В. Липинського означало бажання створити людське, державне й політичне співжиття людей, котрі живуть в українській землі, а не мряти про те, щоб потопити в Дніпрі більшість своїх земляків; шукати задоволення не в тому, щоб бути "українцем", а в тому, щоб з честю носити ім'я українця; виховувати у собі громадянські, політичні, державотворчі сили, вимагати від себе добрих вчинків як українця.

⁶ Чижевський Д. І. Філософія Г. С. Сковороди / Д. І. Чижевський ; підгот. тексту й перед. сл. Л. Ушкалова. — Х. : Прапор, 2004. — 272 с.

⁷ Вчений-енциклопедист Дмитро Іванович Чижевський (1894—1977) : бібліогр. покажч. / ОУНБ ім. Д. І. Чижевського ; упоряд. О. Чуднов. — Кіровоград : [б. в.], 1994. — 20 с. — (До 100-річчя з дня народження).

Його поглядам протистоять погляди відомого ідеолога українського націоналізму Дмитра Донцова. Спираючись на ідеї Н. Макіавеллі, А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, В. Парето, Г. Моски, він обстоював тезу про придатність більшості засобів у безкомпромісній боротьбі за виживання української нації на своїй рідній землі. Д. Донцов рішуче виступав проти будь-яких проявів примиренства з Росією, закликав до повного розриву з нею, вважаючи основним ідеалом нації політичний державний сепаратизм. Національна ідеологія мала стати основою у світогляді українського народу. Головними підставами національної ідеї, крім зазначеного вище прагнення нації до життя, до влади, до експансії, Дмитро Іванович вважав "стремління до боротьби та свідомість її конечності", піднесення "загального" над "поодиноким", нетерпимість, навіть "фанатизм". Далі національна ідея, як і на думку В. Липинського, повинна стати справою насамперед провідної верстви, "активної меншості" (еліти) нації. Ще однією прикметою національної ідеології мала бути "аморальність", але в роботі "Націоналізм" публіцист зазначає: "Це не є, звичайно, аморальність в змислі увільнення від етичного критерію, від морального ідеалізму. Навпаки, максимум етичної напруженості тих ідей та їх сторонників є незвичайно високий, а підпорядкування особистого загальному, часто жорстоким моральним приписам, тут суворе, тверде, як ніде. Отже, коли говорю про "аморальність" тих ідей, то тут розумію їх суперечність з буденною мораллю провінціального "кальоскагатоса", який етичність чи неетичність великої ідеї або руху оцінює з точки погляду політичного бездоганного міщанства; який до загальнонаціональних, взагалі громадських справ підходить з міркою своїх приватних вигід, турбот та інтересів".

Тільки єдність цих та інших ознак, підстав національної ідеології може сприяти успішній її реалізації. Нація для Д. Донцова є самодостатньою цінністю. Держава повинна стати основним гарантом, захистом нації, і на противагу В. Липинському він вважав, що нація творить державу, а не навпаки, йшов "через націю до держави", для нього нація є єдиним суб'єктом історії та культури.

Це основні риси концепції так званого інтегрального націоналізму Дмитра Івановича, який привернув до себе увагу як своїх прихильників, так і великої кількості тих, хто різко виступив проти нього. Суперечливість поглядів Д. Донцова зумовила й неоднозначні оцінки його творчості. З одного боку, саме його ідеї стали ідеологічною основою Української організації націоналістів — революціонерів, що тяжіли до авторитаризму (С. Бандера, Р. Шухевич та інші), а деякі ліворадикальні кола й сьогодні вважають, що інтегральний націоналізм має стати державною ідеологією суверенної та незалежної України, а з іншого — вони викликали й викликають несприйняття саме своїм фанатизмом, проповіданням насильства, агресії, аморалізму навіть у середовищі національно свідомих українців.

Найвідоміші праці Д. Донцова представлені у фонді відділу зарубіжної україніки: "Модерне москвофільство" (1913), "Сучасне політичне положення нації і наші завдання" (1913), "Історія розвитку української державної ідеї" (1917), "Націоналізм" (1926), "Дух нашої давнини" (1944), "Поетка вогняних меж Олена Теліга" (1952), "Росія чи Європа" (1955), "Від містики до політики" (1957) тощо.

Запропонований огляд філософських праць українських вчених діаспори сприятиме свідомішому вивченню закономірностей розвитку української філософії для відтворення її цілісної історії як невід'ємної частки світового духовного процесу, духовному і соціальному оновленню українського суспільства.

Список використаної літератури

1. Винниченко В. Публіцистика / В. Винниченко ; В. Бурбела (упоряд. і ред.) ; П. Федченко (передм.) ; УВАН у США, НАН України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. — Нью-Йорк ; К. : [б. в.], 2002. — 392 с.
2. Винниченко В. Статті й матеріали / В. Винниченко ; редкол.: Б. Подоляк [та ін.] ; УВАН у США, Комісія для охорони і збереження літературної та мистецької спадщини В. К. Винниченка. — Нью-Йорк : [б. в.], 1953. — 70 с. : іл.
3. Володимир Винниченко: у пошуках естетичної особистості і суспільної гармонії : зб. ст. / уклад.: Л. Залеська-Онишківчич, [та ін.] ; УВАН, Коміс. для охорони і збереження літ. та мистец. спадщини В. К. Винниченка. — Нью-Йорк : Вид. комісія УВАН у США, 2005. — 279 с. — (УВАН у США, Комісія дослідження життя і творчості Володимира Винниченка).
4. Винниченко В. Твори : в 8 т. Т. 1. — К. : Дзвін, 1919. — 259 с. Т. 2. — Вид. 3-тє. — К. ; Відень : Дзвін, 1919. — 292 с. Т. 3. — Вид. 3-тє. — К. ; Відень : Дзвін, 1919. — 251 с. Т. 4. — Вид. 2-ге. — К. ; Відень : Дзвін, 1919. — 216 с. Т. 5. — К. ; Відень : Дзвін, 1919. — 207 с. Т. 6. — Вид. 2-ге. — К. ; Відень : Дзвін, 1919. — 274 с. Т. 7. — Вид. 2-ге. — К. ; Відень : Дзвін, 1919. — 208 с. Т. 8. — К. ; Відень : Дзвін, 1919. — 356 с.
5. Винниченко В. Бабушин подарунок ; Хведько-Халамидник / В. Винниченко. — Мельбурн : Ластівка, 1969. — 73 с. : іл.
6. Винниченко В. Записки кирпатого Мефістофеля : роман / В. Винниченко. — К. ; Ляйпціг : Укр. накладня [та ін., 1923?]. — 313 с.
7. Винниченко В. Записна книжка / В. Винниченко. — К. : [б. в.] ; Відень : Дзвін, 1919. — 16 с.
8. Винниченко В. Золотые россыпи : роман / В. Винниченко. — Минск ; Москва : [б. и.], 1991. — 132 с.
9. Винниченко В. Лист В. Винниченка до класово-несвідомої української інтелігенції. // Нова доба. — 1920. — Ч. 1.
10. Винниченко В. Між двох сил : драма на 4 дії / В. Винниченко. — Вид. 2-ге, упорядков. — Торонто : Нові дні, 1974. — 97 с.
11. Винниченко В. На той бік / В. Винниченко. — Прага ; Берлін : [б. в.], 1924. — 114 с.
12. Дідківська Г. Зарубіжна україніка в ЦНБ АН України / Г. Дідківська, Л. Дегтяренко // Українська діаспора. — 1993. — Чис. 3. — С. 139—142.
13. Енциклопедія Українознавства : словник. част. Т. 1 / голов. ред. В. Кубійович ; Наук. т-во ім. Т. Шевченка. — Мюнхен : Молоде життя, 1955. — С. 248—249.
14. Кримський С. Дмитро Чижевський про національне визначення історико-філософського процесу в Україні / С. Кримський // Філософська думка. — 1998. — № 3. — С. 103—110.
15. Лащик Є. Винниченкова філософія щастя / Є. Лащик // Філософська думка. — 1998. — № 1. — С. 138—154.
16. Філософська думка в Україні : бібліогр. слов. / В. С. Горський, М. Л. [та ін.]. — К., 1998. — С. 33—36.
17. Філософський енциклопедичний словник / редкол.: В. І. Шинкарук (голов. ред.) [та ін.] ; НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. — К. : Абрис, 2002. — 743 с.

В статтю приводиться огляд історико-філософських творів відомих учених української діаспори В. Винниченка, Д. Чижевського, В. Олексюка, В. Липинського, Д. Донцова, збережених в фонді відділу зарубіжної україніки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

The review of historical and philosophical works of famous scientists of the Ukrainian diaspora such as V. Vynnychenko, D. Chizhevsky, V. Oleksyuk, V. Lipinsky, D. Dontsov from the funds of department of foreign Ukrainian literature of The Vernadsky National Library of Ukraine are given in the article.

Надійшла в редакцію 31 січня 2011 року